

Українська академія акмеології (Україна)
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (Україна)
Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)
Міжнародний університетський коледж (Болгарія)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІОНАЛА І ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Збірник наукових праць

Україна – Болгарія – 2014

УДК 37. 03(075. 8)
ББК 88. 4

Збірник наукових праць, підготовлений за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професіонала і професіоналізму: теорія і практика», яка відбулася на базі Міжнародного університетського коледжу (м. Добрич, Болгарія 22. 09. – 29.09. 2014 р.).

У збірнику розглянуто проблеми розвитку професіонала і професіоналізму в сучасних соціально-економічних умовах; особливості розвитку професіоналізму майбутніх соціальних працівників, соціальних педагогів, вчителів, вихователів, психологів, працівників сфери обслуговування, військовослужбовців, працівників пожежної безпеки, юристів, менеджерів туризму; вчителів молодших класів, викладачів ВНЗ; розкрито сучасні стратегії підготовки фахівців вищої освіти в Америці, Болгарії, Великій Британії, Україні; визначено основні засади компетентнісного та акмеологічного підходів до підготовки фахівців у вищій школі; висвітлено питання саморозвитку та самореалізації майбутнього фахівця під час навчання у ВНЗ та соціально-психологічні проблеми його особистісного і професійного зростання; запропоновано шляхи використання інноваційних технологій у професійній освіті фахівців.

Розвиток професіонала і професіоналізму: теорія і практика
: зб. наук. пр. / за заг. ред. С. П. Архипової. – Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2014. – 384 с.

Редакційна колегія:

Каменова Д. – професор Міжнародного університетського коледжу (Болгарія).

Архипова С. П. – кандидат педагогічних наук, професор, дійсний член Української Академії Акмеології, завідувач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Україна).

Фруктова Я. С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка, член-кореспондент Української Академії Акмеології (Україна).

Майборода Г. Я. – кандидат педагогічних наук, доцент, член-кореспондент Української Академії Акмеології, професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Україна).

Тютюнник О. В. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Україна).

За зміст публікацій відповідальність несуть автори

*Рекомендовано до друку на загальних зборах
Української Академії Акмеології (протокол №2 від 24 вересня 2014 р.)*

УДК 37. 03(075. 8)
ББК 88. 4

ISBN 978-966-9730-23-7

© Авторські тексти, 2014

Кулик І. В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ	173
Лещинський О. П. АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД – ШЛЯХ ДО ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	176
Липова К. О. НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ФІЛОСОФІВ У ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ МОРАЛІ ТА МОРАЛЬНОСТІ	177
Литвин І. М. ФАСИЛІТАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА – КРОК ДО ТВОРЧОСТІ	182
Лісневська А. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ У ПЕРІОД НОРМАТИВНОЇ КРИЗИ 30-ТИ РОКІВ	185
Лопушинський І. П. УПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ	188
Лохвицька Л. В. МОРАЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ОДНА ІЗ ОПЦІЙ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ	191
Ляховець Л. О. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕНЬ ТА СОЦІАЛЬНИХ СТРАХІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІСІ	194
Майборода А. О. АНАЛІЗ ПРАЦЬ ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВЦІВ ЩОДО ШЛЯХІВ УПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ	197
Майборода Г. Я. ПРОФЕСІОНАЛІЗМ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ З ПОЗИЦІЇ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ	199
Malykhin O. V. WOULD-BE TEACHER SELF-EDUCATION COMPETENCE FORMING: ASME-REACHING ASPECT	204
Марія Димова, Христина Милчева ОБУЧЕННЯ НА СТУДЕНТИ В УСЛОВІЯТА НА КУЛТУРНО РАЗНООБРАЗИЕ	207
Мартиненко С. М. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІАГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБИСТІСНО-РОЗВИВАЛЬНОМУ НАВЧАННІ	211
Мартовицька Н. В. ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ЗДІЙСНЕННІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ ДИТЯЧІ СУДИ	217
Мельниченко О. В. ГЕНДЕРНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ	220
Мовчан В. І. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОЄКТНО-ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ	223
Монашенко А. М. ЛІНГВІСТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЛІНГВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ	227
Муромець В. Г. ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	229

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕНЬ ТА СОЦІАЛЬНИХ СТРАХІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

***Summary.** The article deals with the problem of social fears among students who are future psychologists. The concept of social fears, their structure, specific features, functions and kinds are pointed out. The results of empirical studies on the correlation of achievement motivation and social fears among young men are presented. It is found that the leading social fears among senior students are fear of success and failure; fear of evaluation; fear of close social contacts and fear of subordination.*

***Keywords:** functions of fears, kinds of fears, social fears, motivation of success reaching, motivation of failures avoiding.*

***Анотація.** Стаття посвячена изучению проблемы социальных страхов у студентов – будущих психологов. Раскрыто понятие социальных страхов, их структура, специфические особенности, функции и виды. Представлены результаты эмпирического исследования взаимосвязи мотивации достижений и социальных страхов у юношей. Установлено, что ведущими социальными страхами у студентов-старшекурсников являются: страх успеха и неудачи; страх оценки; страх близких социальных контактов и страх подчинения.*

***Ключевые слова:** функции страхов, виды страхов, социальные страхи, мотивация достижения успеха, мотивация избегания неудач*

Актуальність проблеми. У зв'язку зі змінами соціально-економічних та політичних умов життя, які відбулися в Україні протягом останніх десятиріч, виникли й нові соціально-психологічні проблеми, пов'язані з професійною самореалізацією майбутніх спеціалістів. Так, сучасне суспільство потребує фахівців, які наділені такими якостями, як сміливість, впевненість, самостійність, рішучість, що забезпечують долаання труднощів на шляху професійного становлення. Однак, в окремих студентів спостерігається пасивне ставлення до опанування майбутньої професії, що часто супроводжується виявом соціальних страхів і заважає юнакам стати активними членами суспільства і професійної спільноти.

Основні ідеї. Соціальний страх – страх перед соціальними об'єктами чи ситуаціями соціальної взаємодії; стан, що полягає, переважно в боязні оцінки (критики, засудження) з боку інших.

Соціальні страхи мають певні специфічні особливості: 1) переважна їх більшість опосередкована конкретними об'єктами, які самі по собі не можуть зашкодити людині і мають комплексний характер; 2) вони легко переносяться на суміжні соціальні ситуації та схожі соціальні об'єкти, що

призводить, зокрема, до підвищеної особистісної тривожності; 3) вони можуть бути конкретними або генералізованими (коли страх викликають всі ситуації, що перебувають поза зоною комфорту людини) [1; 3].

Найважливішими функціями страху у людському світі дослідники вважають: сигнальну, пристосувально-адаптивну, когнітивну, мотиваційну (гальмування або спонукання індивіда до певної активності), соціальну (здійснення виховного або маніпулятивного впливу на особу з метою підкорення чи формування у неї певного стереотипу поведінки) [3].

Доволі складно знайти у науковій літературі універсальну класифікацію соціальних страхів. Авторами найвідоміших з них виступають Дж. Вольпе, О. Захаров, Б. Карвасарський, С. Мамонтов, О. Прилутська, Р. Овчарова, Ю. Щербатих. Зокрема С. Мамонтов всі наявні страхи ділить на 5 груп [1]:

1. Екзистенційні (страх смерті і вмирання, свободи, самотності та ін.).
2. Побоювання стосовно власної бездарності (страх невдачі, страх говорити, виглядати й діяти гірше від інших тощо).
3. Фобії та пов'язані з ними приступи паніки.
4. Страх болю (медичні обстеження, процедури, операції) та хвороб.
5. Соціальні страхи.

Ряд вчених пропонує розширити наведену класифікацію за рахунок включення наступних видів соціальних страхів: 1) страх відкидання (боязнь отримати відмову, презирливе, зверхнє, байдуже ставлення, бути невизнаним, недооціненим); 2) страх втрати (боязнь бути покинутим партнером, розлучення, втрати роботи); 3) страх прийняти самостійне рішення (небажання ризикувати, починати вчитися, обирати партнера); 4) страх публічного виявлення власних почуттів (висловлюватись, просити, чогось вимагати, когось критикувати, конфліктувати); 5) страх перед авторитетними особами; 6) страх втрати власного "Я" (відсутність відчуття самореалізації й самоактуалізації) [3; 4].

З процесом діяльності людини пов'язані не тільки соціальні страхи, а й два види мотивів: мотив до успіху та мотив уникнення невдачі. Мотивація досягнень відображає потребу особи всіма доступними засобами уникнути невдачі і отримати бажаний результат. Юність – завершальний етап формування особистості. В юнацькому віці розширюються межі емоційної та мотиваційної сфери особистості, відбувається становлення самосвідомості та соціальної ідентичності. Формуються механізми саморегуляції та психологічного захисту. Змінюється характер страхів (соціальні страхи починають домінувати над біологічними). Мотивація в юнацькому віці набуває чіткої ієрархічної структури. На перший план виходять мотиви, пов'язані з самовизначенням, становленням світогляду, спілкуванням, досягненням мети.

Взаємозв'язок мотивації досягнень та соціальних страхів був вивчений на вибірці в 60 студентів 4-го і 5-го курсів (спеціальність “Психологія”) психолого-педагогічного факультету ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка.

З метою діагностики мотивації досягнень застосовувалися Опитувальник Т. Елерса для вивчення мотивації досягнення успіху та Опитувальник Т. Елерса для вивчення мотивації уникнення невдач; для діагностики соціальних страхів – Опитувальник соціальних страхів Ю. Щербатих [3] та Опитувальник соціальних страхів О. Сагалакової, Д. Труєвцева [4].

Виявлено взаємозв'язок показників мотивації уникнення невдач (високий рівень якої продемонстрували 35% студентів, а дуже високий рівень – 25%) та соціальної тривоги і страху оцінки. А от взаємозв'язку показників соціальних страхів та мотивації досягнень (високий рівень якої продемонстрували 30% опитаних) у студентів знайдено не було. Поряд з тим встановлено, що найбільш вираженими соціальними страхами у студентів-старшокурсників є страх успіху й невдач, страх оцінки і страх близьких соціальних контактів, а найменш вираженим – страх підкорення. Тобто для юнаків характерне занепокоєння результатом своєї діяльності – будь то успіх чи невдача. Але у разі невдачі можна отримати негативні відгуки від інших (що знижує самооцінку), а в разі успіху – зростання рівня відповідальності та підвищення вимог до юнака як з боку оточуючих, так і від нього самого. Ситуація підкорення керівництву іншої особи не тривожить юнаків, можливо тому, що за час навчання вони звикли до існування більш високостатусних осіб, ніж вони самі (кураторів, викладачів, старост), які власне й визначають основні лінії професійного та особистісного розвитку студента у межах вищого навчального закладу.

Висновки. Отже, соціальні страхи виступають водночас і психічним станом особистості і її ставленням до стресогенних впливів, що складаються у суспільстві; в одних випадках страхи мобілізують людину до активних дій та розвитку, а в інших, – гальмують, викликаючи соціальну тривогу та пасивність.

Література

1. Мамонтов С. Страх. Практика преодоления / Сергей Мамонтов. – СПб. : Питер, 2002. – 128 с.
2. Сагалакова О. Диагностический инструментарий исследования социальных страхов / Ольга Сагалакова, Дмитрий Труевцев // Журнал теоретических и прикладных исследований. – 2008. – № 2. – С. 21 – 25.
3. Щербатых Ю. Психология страха: популярная энциклопедия / Юрий Щербатых. – М. : Издательство “Эксмо”, 2006. – 512 с.
4. Ярушкин Н. Социальный страх как регулятор ответственного поведения личности / Николай Ярушкин, Неля Сатонина // Вестник Самарской гуманитарной академии. – 2007. – № 1. – С. 78 – 84.